

Welkom!
Start 11:00

WEBINARREEKS NA-ISOLATIE

Innovaties op het gebied van ventilatie
en WTW

TNO innovation
for life

TKI URBAN ENERGY
Topsector Energie

WEBINARREEKS NA-ISOLATIE

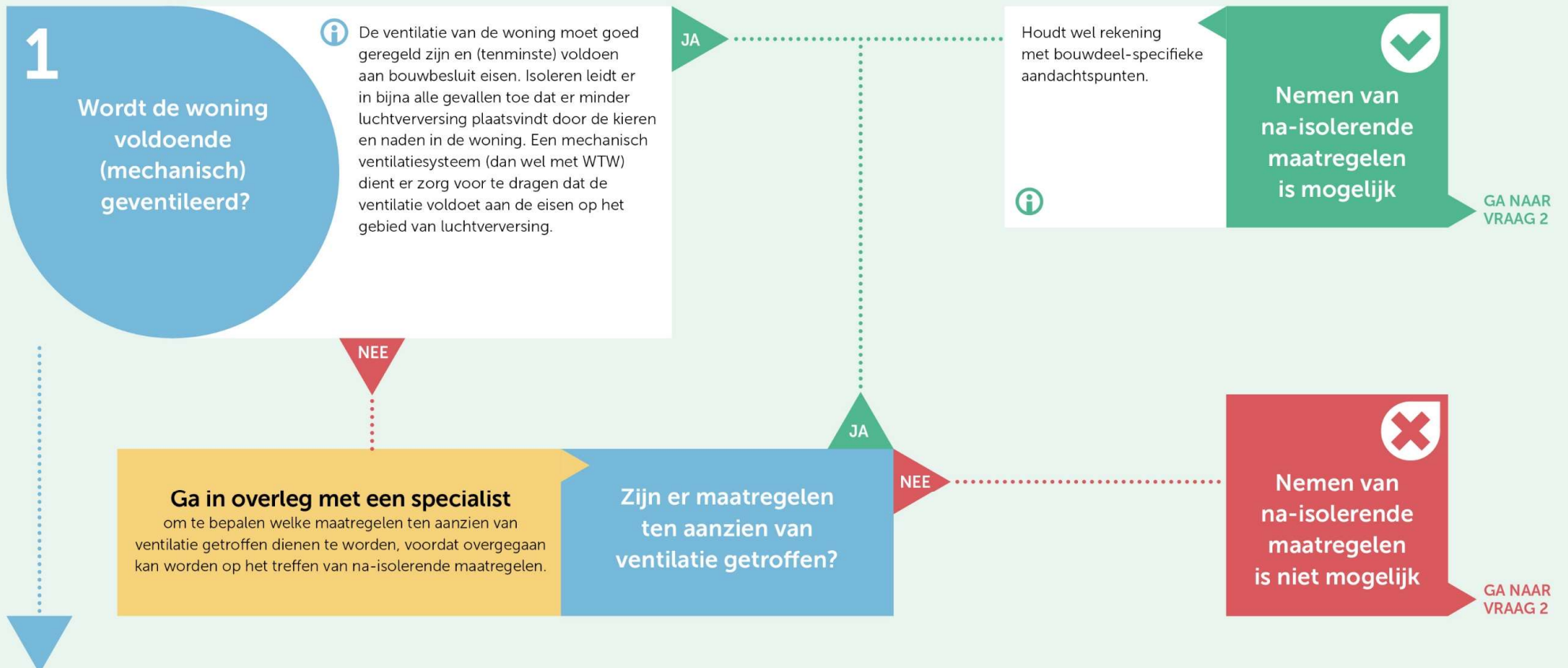
Ventilatie Innovaties

Programma

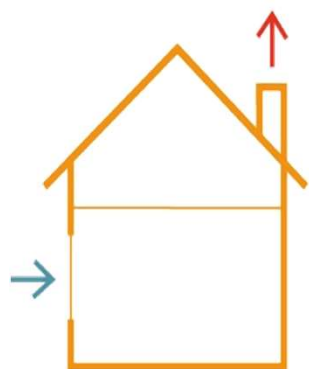
- Aftrap
- Veel voorkomende problemen en oplossingen – Piet Jacobs
- Meten van integrale prestaties – Wouter Borsboom
- Gastsprekers
 - Brink Multi Air Supply – Adriaan Cramer (Brink)
 - Fresh-r decentrale ventilatie – Coen Borren (Fresh-r)
 - Vraaggestuurde ventilatie – Yves Lambert (Renson)
 - Bewonersgedrag en activatie – Niels Götz (5Plus1)
- Afsluiting

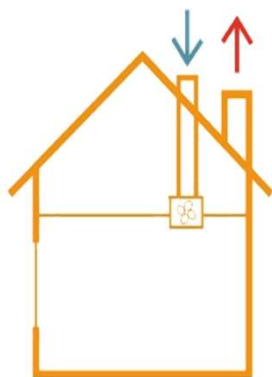
Routekaart Na-isolatie

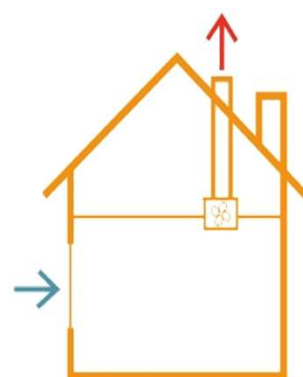
Natuurlijke toevoer en balansventilatie met WTW

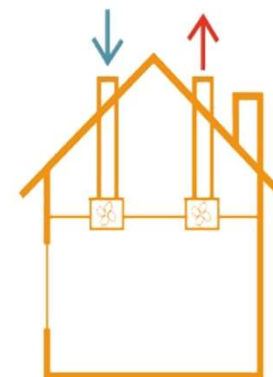
A
natuurlijke
toe- en afvoer

B
mechanische toevoer
natuurlijke afvoer

C
natuurlijke toevoer
mechanische afvoer

D
mechanische toe- en
afvoer

Het belang van goede ventilatie

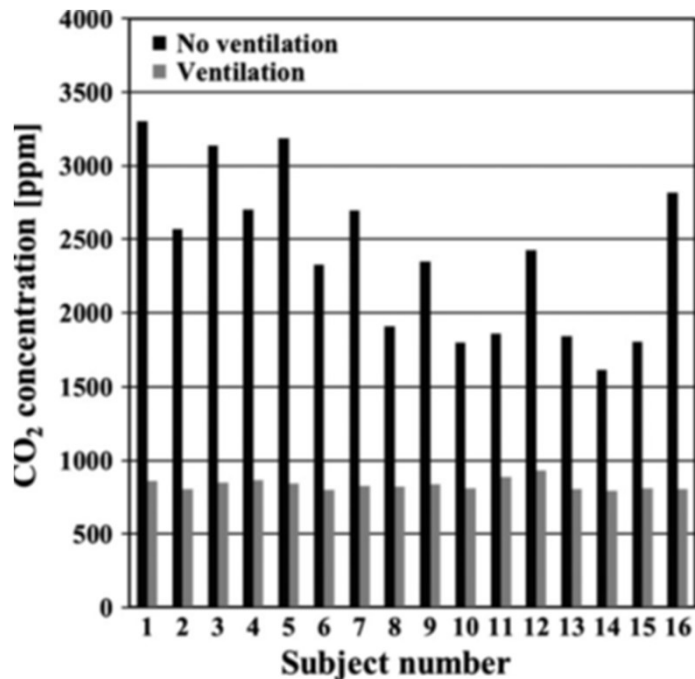
Belangrijkste problemen:

- Onvoldoende ventilatie in slaapkamers door loef- lijzijde probleem
- Bouwbesluit capaciteit is onvoldoende voor keuken afzuiging
- Fijnstof uit buitenlucht
- Onvoldoende vocht afvoer
- Oververhitting

NB: geluid, luchtdichtheid en volumestromen worden in de presentatie van Wouter Borsboom behandeld

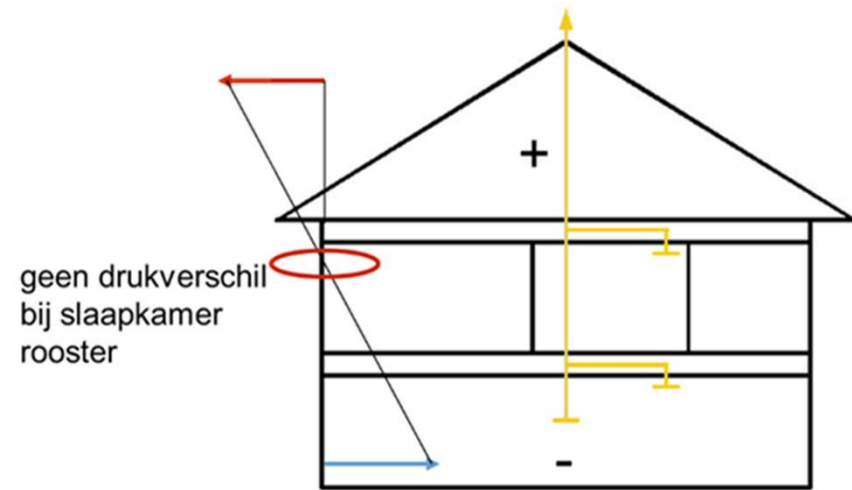
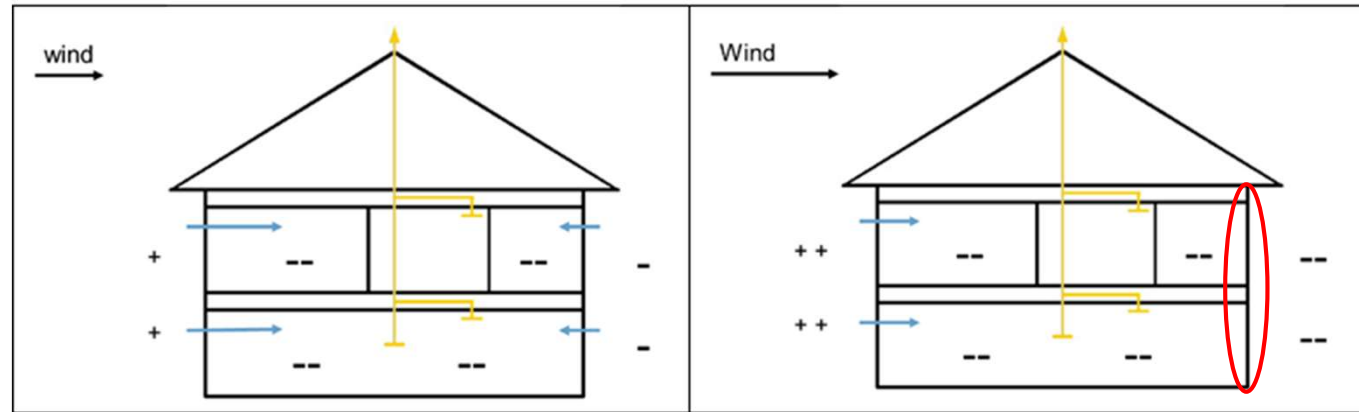
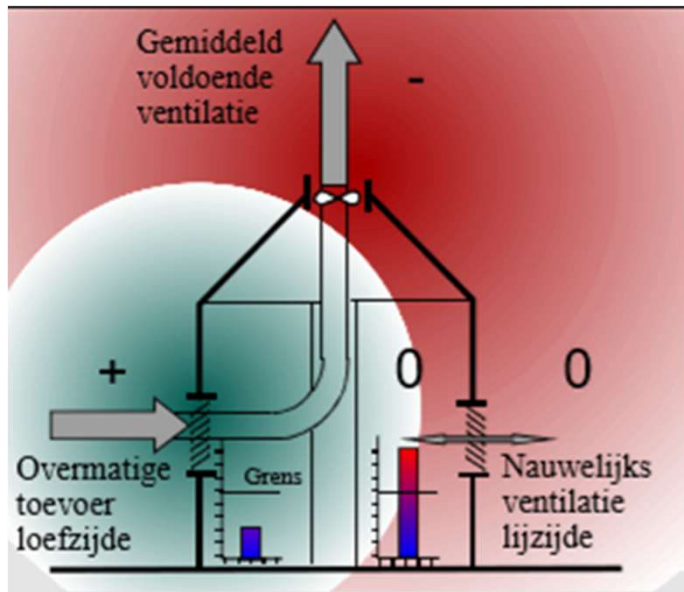
Strom-Tejsen 2015: Onderzoek naar slaapkwaliteit met Deense studenten

Philips Actiwatch 2

Onvoldoende ventilatie slaapkamers, slaapverstoring en tot 3% productiviteitsverlies volgende dag

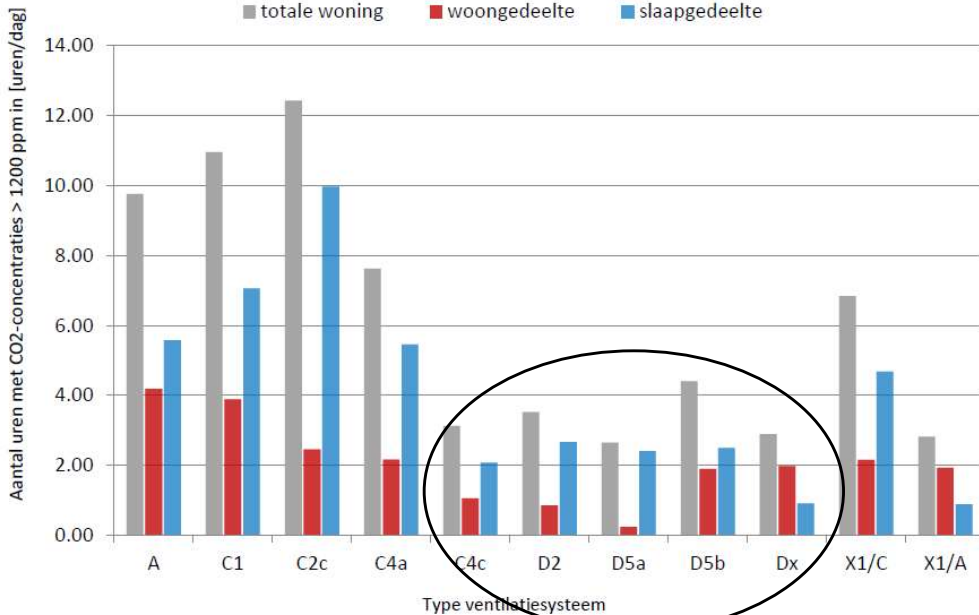
Loef- lijzijde probleem met natuurlijke toevoer

's nachts roosters in woonkamer sluiten

TKI Monicair

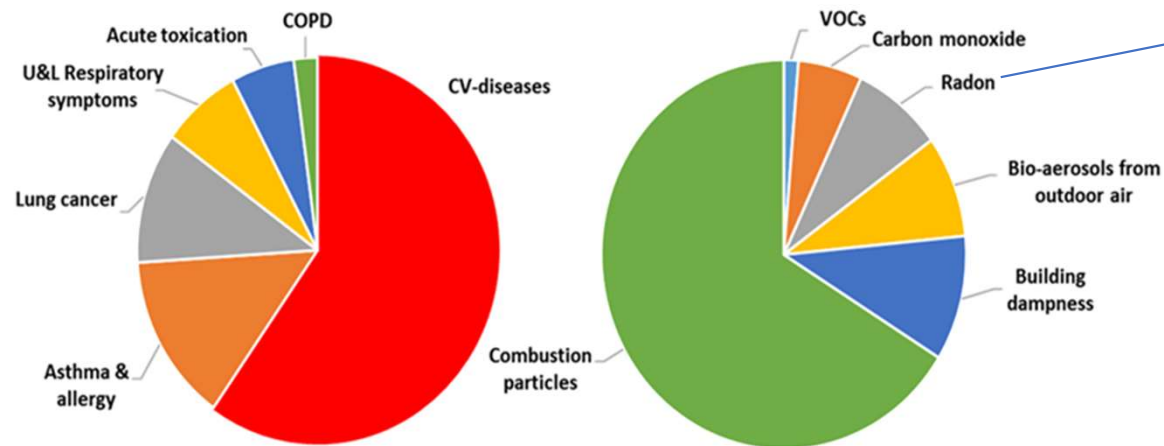
Duur v.d. CO₂-overschrijding in uren/dag (gemiddelden per vent.systeem)

→ in elke verblijfsruimte een mechanische component, toe – of afvoer

Systeem type	Deel v.d. woning dat wordt bediend	Ventilatievoorzieningen			Controls			
		Afvoer	Toevoer	WTW	Afvoer	Toevoer		
Type A	A	Hele woning	Natuurlijke afvoer vanuit natte ruimtes	Natuurlijke toevoer-roosters verblijfsruimtes	Nee	Geen	Handbediend	
	Type C	C.1	Hele woning	Mechanische afvoer vanuit natte ruimtes	Natuurlijke toevoer-roosters verblijfsruimtes	Nee	3-standen schakelaar	Handbediend
		C.2c	Hele woning	Mechanische afvoer vanuit natte ruimtes	Drukgeregelde natuurlijke toevoer verblijfsruimtes	Nee	3-standen schakelaar	Handbediend
		C.4a	Hele woning	Mechanische afvoer vanuit natte ruimtes	Drukgeregelde natuurlijke toevoer verblijfsruimtes	Nee	CO ₂ -sensor woonkamer	Handbediend
C.4c		Hele woning	Mechanische afvoer vanuit alle ruimtes	Drukgeregelde natuurlijke toevoer verblijfsruimtes	Nee	CO ₂ & RV regeling alle ruimtes	Handbediend	
Type D	D.2	Hele woning	Mechanische afvoer vanuit natte ruimtes	Mechanische toevoer verblijfsruimtes	Ja	3-standen schakelaar		
	D.5a	Hele woning	Mechanische afvoer vanuit natte ruimtes	Mechanische toevoer verblijfsruimtes	Ja	3-standen schakelaar icm met CO ₂ -sturing (2 zone meting)		
	D.5b	Hele woning	Mechanische afvoer vanuit alle ruimtes	Mechanische toevoer verblijfsruimtes	Ja	CO ₂ en RV -gestuurde regeling ventilatiedebiet		
	D.x	Hele woning	Mechanische afvoer vanuit alle ruimtes	Mechanische toevoer verblijfsruimtes	Ja	CO ₂ en RV gestuurde regeling ventilatiedebiet		
	Woongedeelte: D	Mechanische afvoer vanuit woonkamer	Mechanische toevoer verblijfsruimtes	Ja	CO ₂ en RV -gestuurde regeling ventilatiedebiet			
Hybride	X1/C	Slaapgedeelte: C.2c	Mechanische afvoer vanuit natte ruimtes	Drukgeregelde natuurlijke toevoer slaapkamers	Nee	3-standen schakelaar	Handbediend	
	X1/A	Woongedeelte: D	Mech. extraction in hab.rooms	Mechanische toevoer verblijfsruimtes	Ja	CO ₂ en RV -gestuurde regeling ventilatiedebiet		
		Slaapgedeelte: A	Natuurlijke afvoer vanuit natte ruimtes	Drukgeregelde natuurlijke toevoer slaapkamers	Nee	Geen	Handbediend	

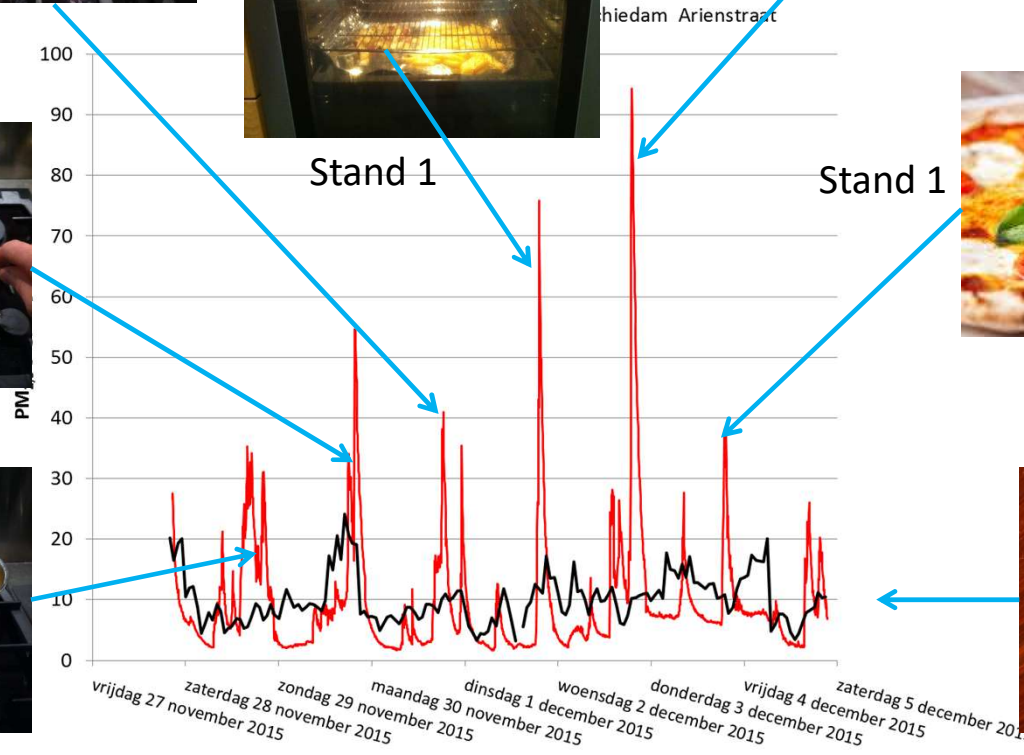
Gezondheidseffecten binnenmilieu

Radon in NL
laagste van
Europa

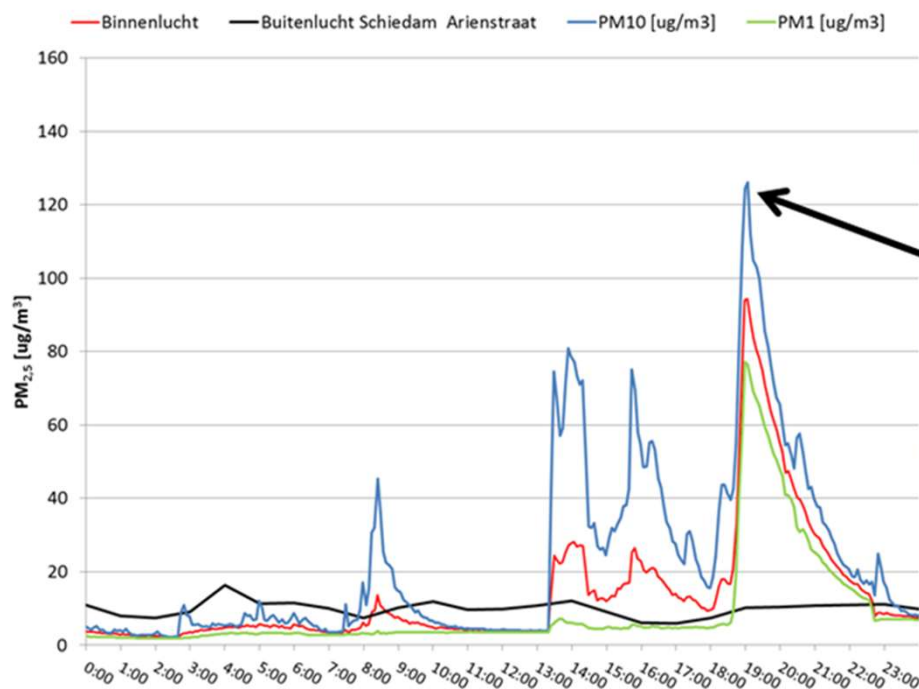
IAIAQ, Jantunen, 2011: naar schatting 2/3 van de binnenmilieu gerelateerde ziektelast wordt veroorzaakt door **fijnstof**, wat het best wordt gerepresenteerd door PM2.5, **vocht en schimmel** veroorzaakt 11% van de ziektelast

Eengezinswoning PM_{2.5}

Waarom is het in luchtdichte woningen urgenter?

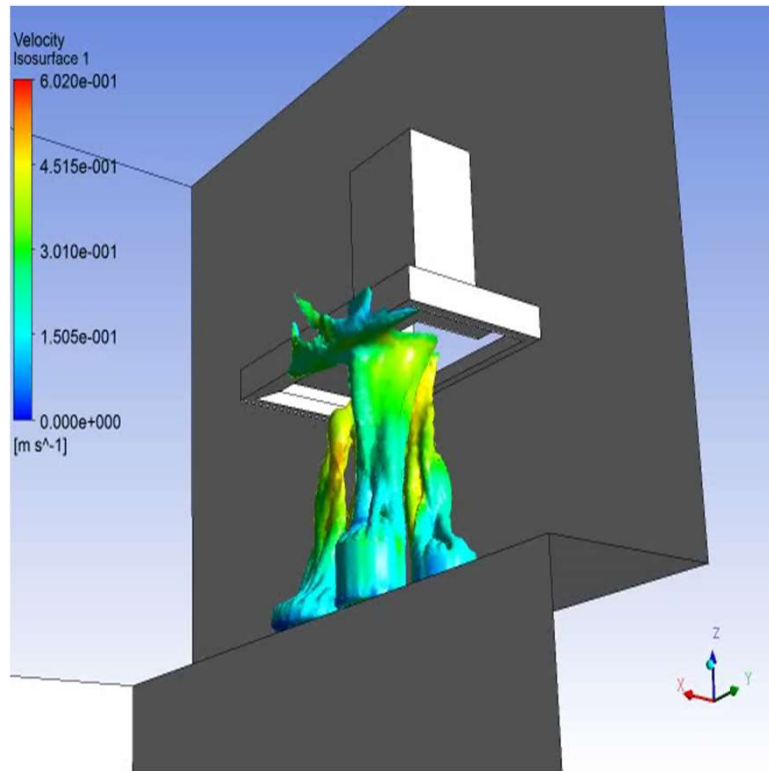
Trends: open keuken en luchtdichte woningen

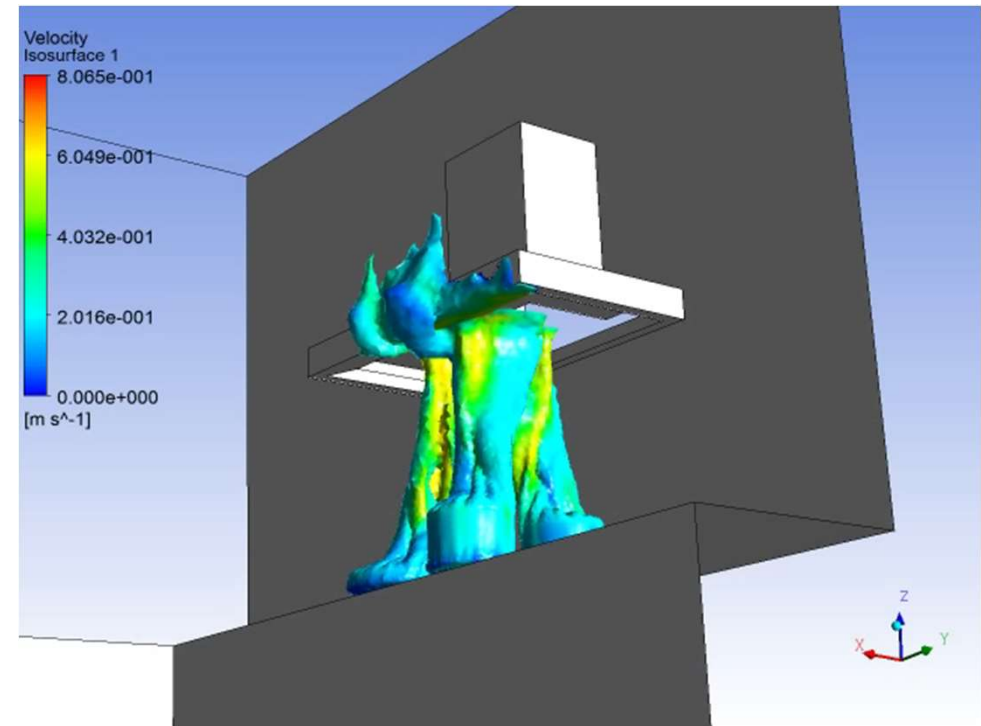
Vroeger na het koken 20 minuten afzuigkap aan laten staan om te verdunnen. Nu direct vangen

4 uur !

huidige bouwbesluit eis 75 m³/uur
~ 50% vangstefficientie

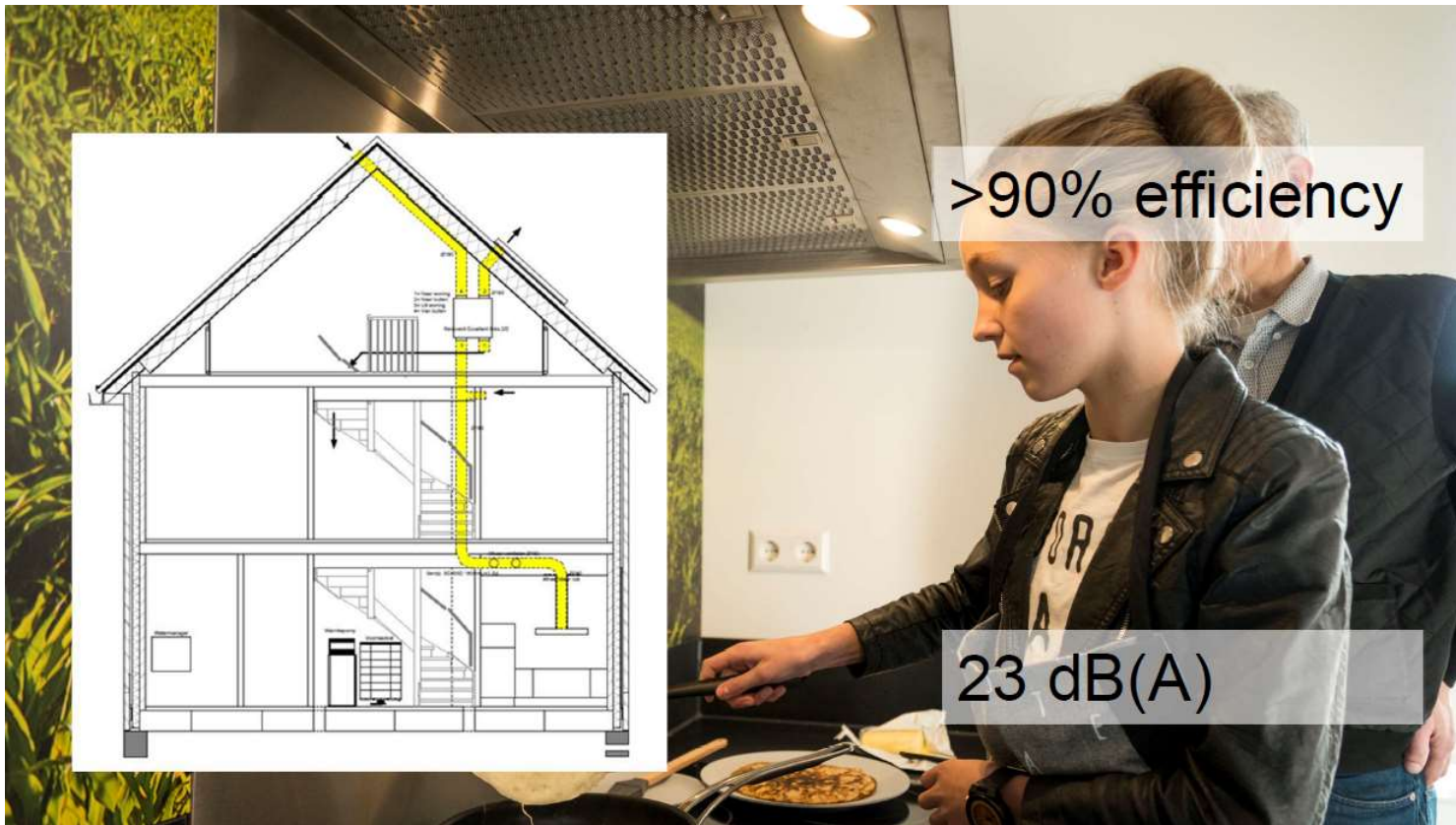

300 m³/uur
~ 95% vangstefficientie

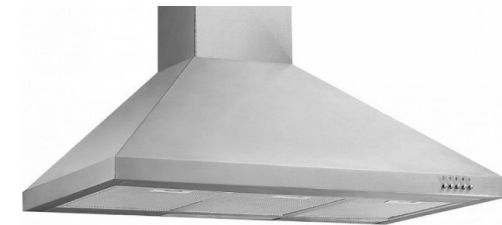

Bron: tki toeslag KEEK

Ventilatie systeem inclusief kookafzuiging NeroZero woning Heerhugowaard

172 mm

Appartementen – stopcontact is onvoldoende

Zelf een doorvoer naar buiten maken is niet toegestaan

Recirculatieafzuigkap vangt onvoldoende fijnstof en vocht af

Gezondheidsrisico zeker in combinatie met koken op gas!

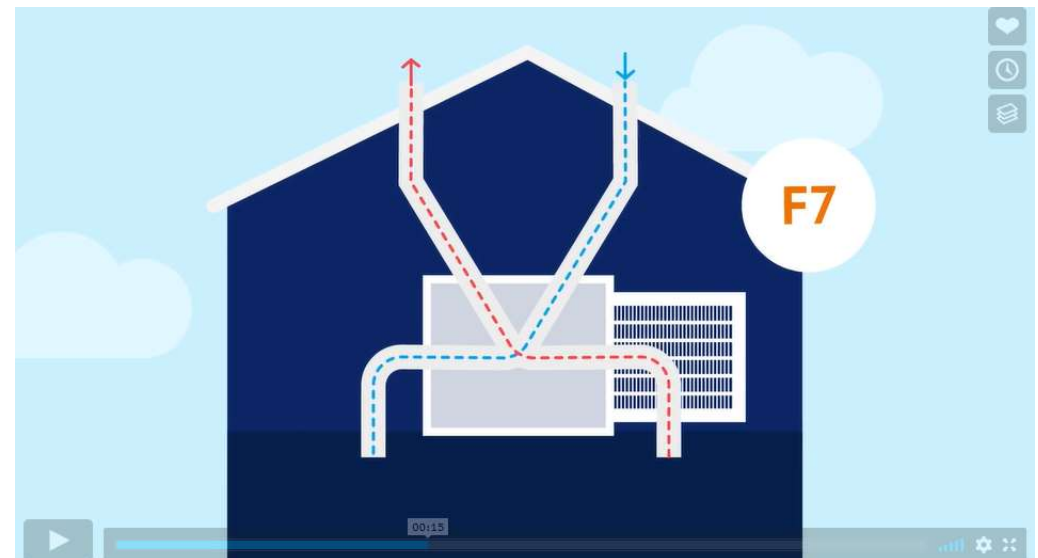
→ zorg voor voldoende afvoer capaciteit via het ventilatiesysteem of voorzie in een separaat kanaal naar het dak

TKI Be Aware: 50% van het fijnstof in de woning uit de buitenlucht afkomstig

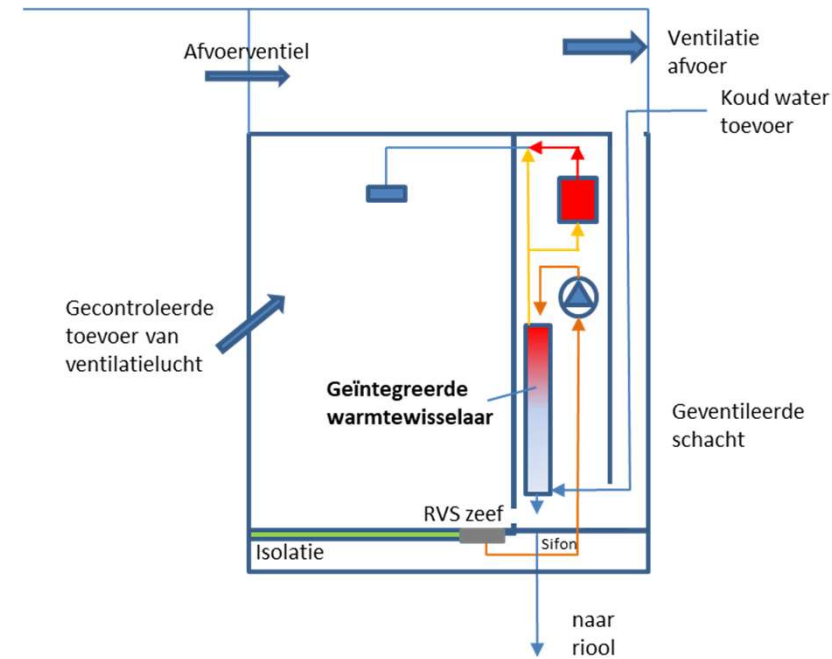
Wat kan filtering bijdragen:

<https://vimeo.com/373369418>

Wachtwoord: vla2019

Bronafzuiging in TKI MEED / Renodouche

In 21 monitoringsprojecten slechts 1 met passieve koeling maatregelen

- Vloer $R_c=5$, Dak $R_c=10$, Gevel $R_c=7$
- Verwarming: Cv ketel, balansventilatie met WTW
- Passieve koeling: overstek + nacht ventilatie
- Enquete: 95% van de huurders vond dat de temperatuur na renovatie was verbeterd

Kwaliteitsborging ventilatie

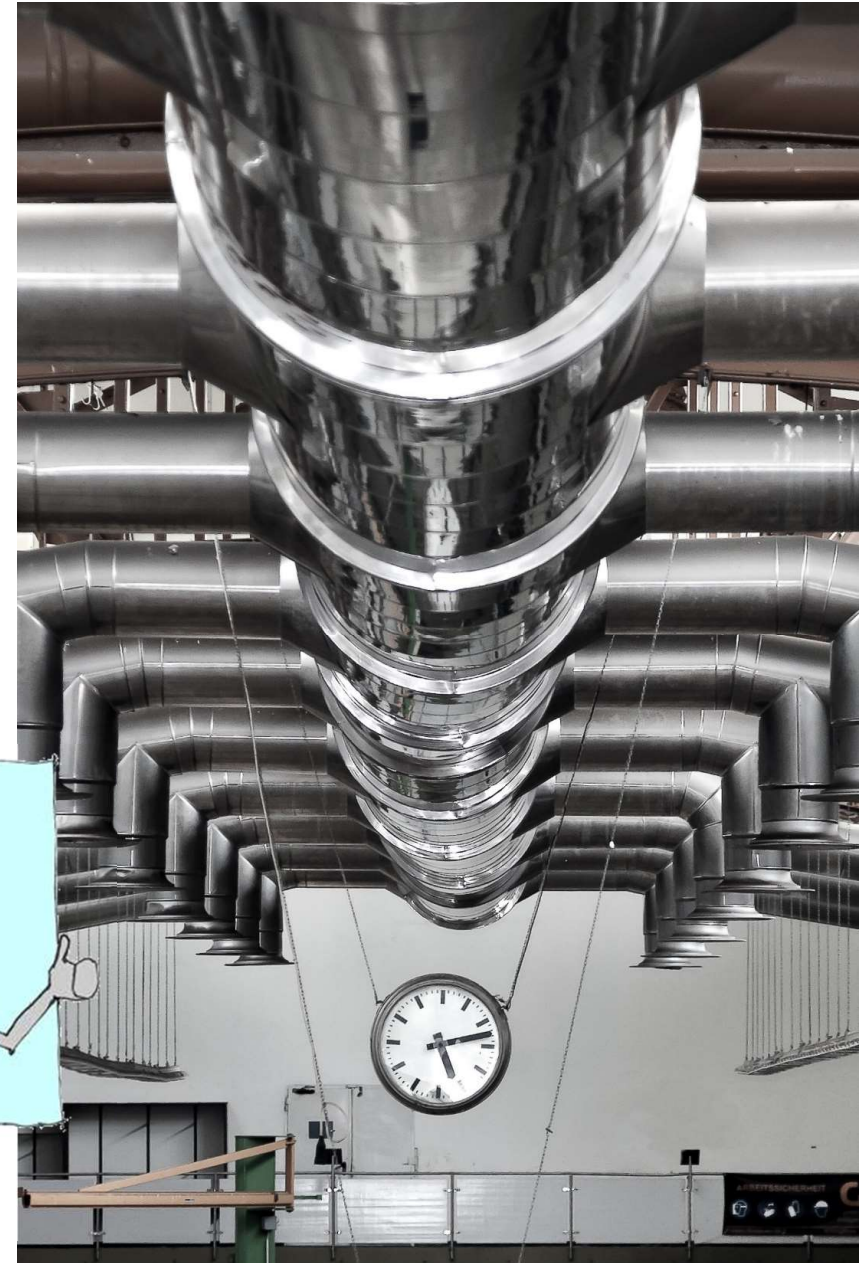
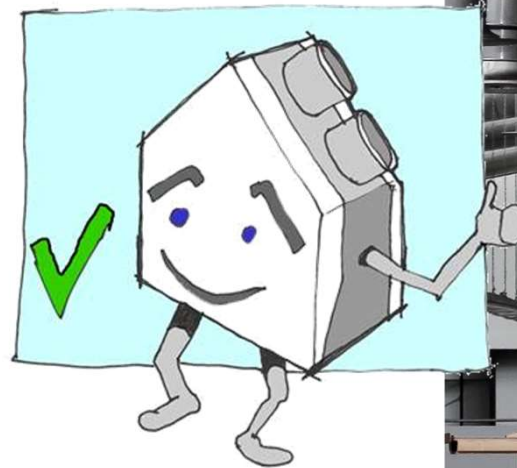
- Doel TKI Securevent: Borgen integrale prestaties van luchtinstallaties in woningen,
via **eenvoudige methodieken en meetinstrumenten voor 100 procent controle door vakmensen**
- Focus: eenvoudig, snel en betaalbaar toetsen:
 - **Luchtvolumestroom** ventilatiesysteem
 - **Geluidniveau** ventilatiesysteem
 - **Luchtdichtheid** gebouwschil
- Partners:

TNO

 Binnenklimaat
NEDERLAND

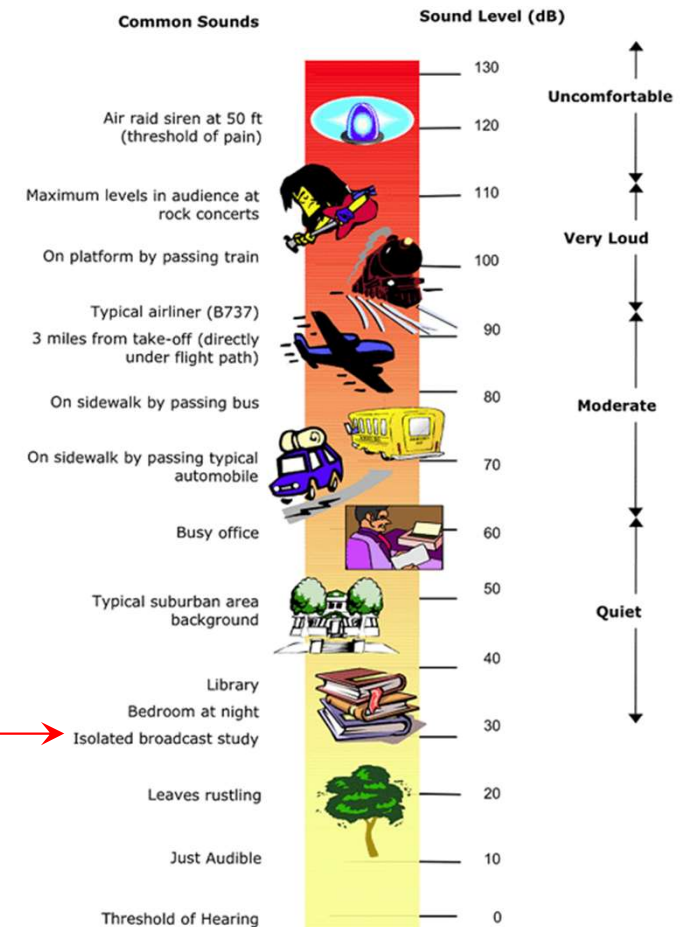
ACIN

 Techniek
Nederland

Bouwbesluit – geluid ventilatiesysteem

- Huidige limiet voor het zgn. ‘karakteristieke installatiegeluidniveau’: **30 dB(A)**.
- Hoeveel is 30 dB(A)?
Zie tabel: net boven achtergrondniveau van zeer stille omgeving.
→ 30 dB(A) is best laag, **dus uitdaging om te meten.**
- Bouwbesluit meetmethode: **NEN 5077**

Meetmethodes voor geluid

- **NEN 5077: 4 uur per woning**
 - Toegepast door **specialisten** ('referentiemethode').
 - Geluid + nagalmtijd meten op meerdere locaties in de verblijfsruimtes.
- **BRL 8010 methode I: 2 uur per woning**
 - Vergelijkbaar met NEN 5077, behalve dat er **geen nagalmtijd** gemeten hoeft te worden (uit tabel).
 - In theorie klasse II apparatuur toegestaan.

Apparatuur voor geluidsmeting

Grootste uitdaging directe methoden: < 30 dB(A) meten. Kan alleen met de '**betere meetapparatuur**'.

NEN 5077:

- **Klasse 1** spectrum analyzer met nagalmtijd functie (vanaf 1750 EUR – bijv. Bedrock SM90)
- Speaker e.d. voor nagalmtijd meting.

BRL 8010:

- Staat in theorie een **Klasse 2** geluidmeter toe (vanaf 900 EUR), deze voldoen echter in praktijk vaak niet en dus is toch een **Klasse 1** geluidniveaumeter nodig (**vanaf 1100 EUR**).
- Veel gebruikte integrerende geluidmeter in de installatiebranche: CESVA type SC-101
- In alle gevallen een '**calibrator**' nodig: **vanaf 250 EUR**.

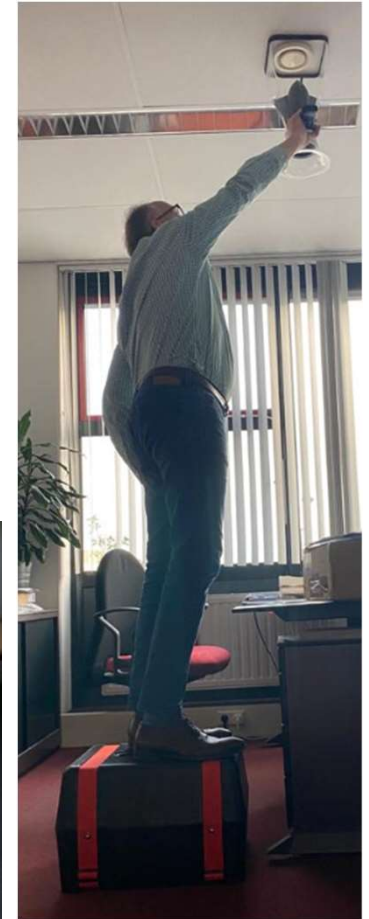
Vereenvoudigde volumemeting

- Luchthoeveelheid van 20 tot 100 m³/uur
- Eenvoudige, passieve volumestroommeter
- Vleugelrad anemometer in een meetkoker
- Geoptimaliseerde stroomrichter voor verschillende ventielen
- Lage weerstand

Erkenende ventilatieverslaggever

- Belgische praktijktest als onderdeel BCCA (Belgian Construction Certification Association)
- 5 afvoerdebieten en 5 toevoerdebieten
- Alle metingen binnen 15% van de referentiewaarde

Ervaringen binnen project tot nu toe

- 32 woningen metingen uitgevoerd:
 - Geen enkele woning alles 'groen'.
 - In woonkamer geluidniveau vaak te hoog.
 - Bijna altijd te veel elektrisch vermogen.
 - Goede correlatie tussen NEN5077 en BRL8010 meth. 1 resultaten.
 - Uitdaging om moment te vinden met voldoende laag achtergrond geluidniveau.

nr	Type	stand (-)	debiet (m3/h)		Elec. verm. (W)	dp (Pa)	LA,k [dB(A)]				LA [dB(A)] 1m van ventilator	Visuele inspectie
			Afvoer	Aanvoer			Woonkamer / keuken		slaapkamer			
							BRL meth. NEN 5077	1	BRL meth. NEN 5077	1		
1	D	3	225	217	52,0	116,0	33,1	33,5	24,6	24,7	49,8	niet ok
2	D	3	225	238	56,0	161,0	33,2	33,6	24,1	24,1	50,4	niet ok
3	D	3	225	209	52,0	114,0	31,9	32,3	25,1	25,2	49,0	niet ok
4	D	3	222	230	52,0	191,0	28,1	28,6	24,7	24,8	52,8	niet ok
5	D	3	223	226	49,0	142,0	33,6	34,0	28,5	28,6	50,1	niet ok
6	D	3	219	280	150,0	304,0	39,0	39,8	35,5	36,1	53,2	niet ok
7	D	3	293	294	173,0	173,0	34,5	35,3	25,4	25,7	57,3	niet ok
12	D	3	159	159	68	372,0	37,1	36,3	39,8	40,5	52,6	niet ok
18	D	3	271	251	70,7	-	33,2	32,6	31,1	29,6	46,1	ok
19	D	3	-	-	73	-	-	-	-	-	-	ok
20	D	3	280	307	134	312,0	47	46	30	28	58,2	niet ok
25	D	2	227	219	54	97,0	24,3	25	24	24,3	-	niet ok
26	D	2	189	219	36	-	30	28	27	25,4	49,3	ok
27	D	3	164	197	52,4	-	27,1	26,9	25	24,6	56,2	ok
28	D	3	190	226	77	-	28	27,6	27	26,5	57,6	ok
29	D	3	150	301	104	-	33,6	33,4	30	29,1	59,9	ok
33	D	3	235	210	71,1	-	29,8	29,8	19,4	21,5	50,7	niet ok
34	D	3	218	186	82,5	-	23,2	23	20	20	50,3	niet ok
35	D	3	233	180	81,7	-	24,5	26	19,9	19,5	51,3	niet ok
36	D	3	240	201	82,2	-	25,8	24,6	22	23	50,4	niet ok
37	D	3	240	240	90,7	-	25	23	23	24	58	niet ok
38	D	3	220	232	73,6	-	26	26,4	22	23	51,7	niet ok
39	D	3	237	306	76,6	-	32,5	33	32,1	32,7	55,5	niet ok
40	D	3	207	179	67,5	-	40	38,6	32,6	33	52	niet ok
41	D	3	181	167	57,8	-	35,5	38	32	30,7	54,6	niet ok
8	C	3	189	-	22,5	144,0	26,8	27,5	28,6	27,6	53,2	niet ok
9	C	3	239	-	63,5	330,0	31,0	31,5	37,5	35,2	66,8	niet ok
10	C	3	172	-	18,2	135,0	27,5	28,5	31,5	29,9	50,3	niet ok
11	C	3	267	-	51,0	249,0	-	35,9	-	21,3	56,3	niet ok
13	C	3	173	-	25	88,0	-	-	-	-	-	niet ok
14	C	3	161	-	20,3	110,6	27,5	29,1	29,1	30,5	56,6	niet ok
15	C	3	161	-	21,7	126,5	29	31	31,7	32,6	58,3	niet ok
16	C	3	191	-	29	182,1	30,4	29,8	26,4	26,2	56,9	niet ok
17	C	3	153	-	26,1	169,0	28,6	27,8	25,4	25,3	53,3	niet ok
21	C	3	132	-	24,4	-	-	23,1	-	21,6	45,6	niet ok
22	C	3	234	-	31,2	140,0	27,4	26,1	28	27,8	49	niet ok
23	C	3	264	-	31,3	179,0	33	31	26	27	55,1	niet ok
24	C	3	231	-	28,1	149,0	31	31,4	27,4	29,2	53,1	niet ok
30	C	3	231	-	18,1	-	40	40,1	21	19	57,2	niet ok
31	C	3	182	-	16,1	-	26	25,6	17	18	49,2	niet ok
32	C	3	201	-	16,2	-	24	23,6	19	19,1	48,5	niet ok

Methodiek Luchtdoorlatendheid

Luchtdoorlatendheid is van belang voor goede werking ventilatiesysteem en energieprestaties

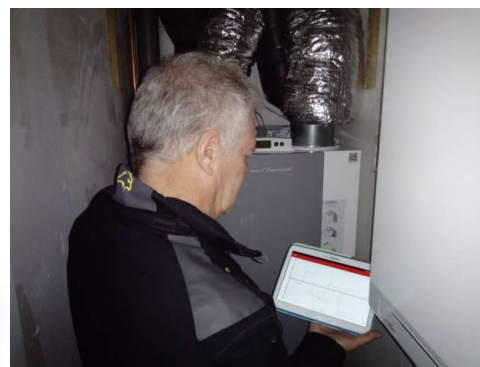
De q_{v10} wordt nu gemeten met een blowerdoor.

Om 100 procent controle mogelijk te maken is ter aanvulling een vereenvoudigde meting uitgewerkt die de installateur snel kan uitvoeren.

De AirTightnessTester (ATT)

Het aanwezige ventilatiesysteem in de woning gebruikt om de woning op onder- of overdruk te brengen en de luchtdoorlatendheid te meten.

Resultaten veldmetingen luchtdoorlatendheid

